

HOOFDSTUK 13

HAAT TEGEN HET CHRISTENDOM IN DE IDEOLOGIE VAN HET NATIONAALSOCIALISME IN HET DERDE RIJK 1930-1945.

Aan het slot van deze scriptie sta ik even stil bij de oorzaak van de haat die het Nazisme had tegen het Christendom en de katholieke Kerk.

EEN GEHEIM POLITIERAPPORT UIT 1930.

De Duitse jurist Robert, M.W. Kempner (1899-1993) werkt tijdens de strafprocessen tegen 22 kopstukken van het naziregime te Nürnberg (20/11/1945-1/10/1946) als plaatsvervanger van de Amerikaanse chef-aanklager Robert H. Jackson.

Tijdens zijn onderzoek in archieven, ontdekt hij het geheim politierapport uit 1930 over de NSDAP, waarin de ideologie van de partij wordt geformuleerd.

Uit dit rapport neemt Robert Kempner stukken tekst over in zijn boek *Kempner, Robert (1969). Twee uit honderdduizend. Anne Frank en Edith Stein. Bilthoven: H. Nelissen. Hier volgen enkele notities uit dit geheim rapport. Pp.140 vv.*

'Het Nationaal Socialisme is niet alleen maar een sociale of politieke beweging. Het wil meer zijn en het is ook meer. Het is een wereldbeschouwing De nationaalsocialisten wensen een eigen nationale godsdienst ..., die echter met het positieve christendom alleen maar de naam gemeen heeft.

Het slagwoord luidt: Vom Christentum zum Deutschtum'. Het Duitse denken wordt formeel vergoddelijkt.

Het rijpen en verwerkelijken (van dit idee) in geval

van een overwinning van deze wereldbeschouwing, is slechts een kwestie van tijd.'

Opgesteld door de NSDAP op 28 augustus 1930.

**Acties van
de nazipartij.**

Op 30 juni 1934 wordt Erich Klausener (binnenlandse zaken) en leider van de Katholieke Aktie in Berlijn vermoord met nog drie prominente

katholieken.

Sindsdien is het algemeen bekend, dat het Nationaalsozialisme in zijn opzet om de katholieke Kerk te vernietigen, voor moorden als manier van aktie niet terugschrikt.

Hoe fanatiek Hitler en zijn Reichsleiter Alfred Rosenberg, nazi-ideoloog, (1893, opgehangen op 16 oktober 1946) over de vernietiging van de 'joods-christelijke pest' denken, weten we uit de geheime notities, die Rosenberg in zijn dagboeken noteert.

Kempner neemt na de processen een aantal documenten mee naar de USA. Na zijn overlijden komen ze boven tafel en worden in 2013 gepubliceerd. Teksten worden bewaard in het Holocaust National Museum. Ik heb deze niet ingezien.

Kempner schrijft dat de SS-mannen van Harster jacht maken op vlugschriften met gedeelten uit preken van de bisschop van Münster, Clemens Graf von Galen. Harster laat in 1941 de aartsbisschop van Utrecht en de bisschop van Roermond schaduwen. Ook het Vaticaan, paus Pius XII, wordt bespioneerd en vele anderen. P. 141

Een duidelijk antwoord.

Uit deze notities van Kempner wordt duidelijk dat de Nazi's de Katholieke Kerk de

status van vijand geven. Kennelijk is dat idee bij Harster en zijn SS-ers er goed ingestampt.

Op een vraag van Kempner zegt Harster, uitvoerder van het Nederlandse vernietigingsplan *dat de monniken nonnen uit de kloosters gehaald zijn*, in zoverre zij in de zin van de toenmalige wet niet-Arisch waren, *omdat de*

katholieke bisschoppen geprotesteerd hadden. Arrestatie en deportatie waren de straf voor de houding van de bisschoppen. Ik (Kempner) heb Harster nog gevraagd: Waren dit represaillemaatregelen? –Zijn antwoord: Het waren zuivere vergeldings-maatregelen. Kempner 56

In dezelfde arrestatieactie op katholieke Joden op

Zuster Mirjam (Elsa) Michaelis.

2 augustus 1942 wordt ook de Franciscanes Zuster Mirjam (Elsa) Michaelis uit Meerssen weggevoerd.

Zie P. Hamans & G. Mesters.(2008). Pp. 585 vv.

Bij haar arrestatie wrijft en gestapo-man zich de handen en zegt:

Kijk, dat is de straf, omdat jullie bisschoppen zich niet stil gehouden hebben en zich niet aan ons onderworpen hebben.

Toen heeft Zuster Myriam gezegd: *Wij zijn zeer dankbaar, dat onze moedige bisschoppen gesproken hebben en duidelijk zeiden wat zij over de Nazi's denken, en daarvoor geven wij graag ons leven! J. de Warsage (1967). Als een brandende toorts. P. 56.*

Wat Harster zegt, daartoe uitgelokt door de vragen van Kempner, is duidelijk: de haat tegen de Katholieke Kerk is van het begin af aan van door NSDAP ingezaaid en nu wijd en zijd verspreid.

Zie uitvoerig artikel in Wikipedia s.v. Nationaalsocialisme.

**ZIJN ER MEER KATHOLEKE JODEN
UIT DOMINICAANSE KRING,
DIE OP 2 AUGUSTUS 1942
WERDEN GEARRESTEERD ALS REPRESAILLE
EN WRAAK OP DE NEDERLANDSE BISSCHOPPEN,
EN WERDEN OMGEBRACHT?**

**MAG IEDER IN DEZE GROEP WORDEN ERKEND
ALS BLOEDGETUIGE, MARTELARES OF MARTELAAR?**

Ik zoek antwoord op enkele vragen.

1. Waren in de groep van katholiek geworden Joden die op bevel van Arthur Seyss-Inquart en Albin Rauter op zondag 2 augustus 1942 worden gearresteerd, leden van de Orde van de Dominicanen, uit de Congregaties van Dominicanessen en lekendominicanen?

2. Kunnen of mogen we deze uit wraak moedwillig gedode mensen erkennen als *bloedgetuigen voor Christus* als martelares cq martelaar?

Antwoord op vraag 1.

- 1. Uit eigen onderzoek zijn mij geen *Nederlandse Dominicanen* bekend die bij deze actie van 2 augustus 1942 zijn gearresteerd, gedeporteerd naar een vernietigingskamp en daar ter dood gebracht.**
- 2. Uit de kring van de *Nederlandse Dominicaanse Zuster-Congregaties* is alleen bekend Zuster Judith Henriette Mendes da Costa, beschreven in deze scriptie.**
- 3. Uit de kring van de 'Derde Orde van Sint Dominicus', nu genoemd 'Lekendominicanen', is bekend de Duitse dokter (medisch) Lisamaria Meirowsky.**

Hier volgt haar geschiedenis.

Lisamaria Meirowsky.

aus Wikipedia, der freien Enzyklopädie.

Lisamaria Meirowsky (* 17. September 1904 in Grauzenz; † 9. August 1942 in Auschwitz) war eine deutsche Ärztin (möglicherweise auch Kinderärztin).

17 September 1904.

Sie war die Tochter des Dermatologen Emil Meirowsky der 1908 eine Praxis in Köln-Lindenthal eröffnete.

Am 2. August 1942

wurde sie zusammen mit den Ordensfrauen von der Gestapo verhaftet und wahrscheinlich am 4. August 1942 in das KZ Westerbork deportiert. Von dort aus wurde sie

am 7. August 1942 in das KZ Auschwitz transportiert und am 9. August umgebracht.

Ehrungen.

Das Erzbistum Köln ernannte Lisamaria Meirowski zu einer *Märtyrerin des Erzbistums Köln*. In Mai 2014 wurde vor ihrem letzten Wohnort in Köln-Lindenthal, Fürst-Pückler-Straße 42, von Schülern eines Kölner Gymnasiums ein Stolperstein verlegt.

In deze Wikipedia-tekst wordt gezegd dat ze *wahrscheinlich* op 4 augustus (1942) naar Westerbork wordt getransporteerd.

Dit *wahrscheinlich* kan vervallen. Zij komt met de groep Edith Stein uit kamp Amersfoort in de namiddag van 4 augustus in Westerbork aan.

Lisamaria Meirowsky
in het werk van Hamans (2008). Pp. 601-607.

Hier volgt haar curriculum vitae, ontleend aan Hamans (2008). Pp. 601-607, door mij genoteerd in een tijdlijn.

7 september 1904

wordt Lisamaria Meirowsky geboren in Graudenz aan de rivier de Weichsel. Dit gebied was van 1732 tot 1920 Pruisisch territorium. De stad heette toen Grudziadz. Haar vader, professor dr. Emil Meirowsky (1876-1960), is in Gutstadt in Oost-Pruisen geboren.

Hij studeert medicijnen in Königsberg en specialiseert zich in de dermatologie (huidarts). In Graudenz heeft hij een praktijk.

Zijn broer Max, een vermogend industrieel, woont al lang in Köln en stelt Emil voor naar Köln te komen. In 1908 opent deze in Köln-Lindenthal een praktijk en laboratorium.

Haar moeder is Clara Wendel. Het echtpaar is welgesteld en zijn beiden joden. Zij hebben drie kinderen: Lisamaria is de oudste. Max-Arnold, haar oudste boer, die in 1910 in Köln wordt geboren. Het jongste kind in het gezin heet Werner.

Later wordt Emil professor aan de universiteit en voorzitter van de artsenkamer in Köln.

Rond 1917 gaat Lisamaria naar het meisjessgymnasium in Köln.

Hier geeft de Keulse seculiere priester Wilhelm Neusz godsdienst en wiskunde.

In 1923

behaalt ze het eindexamen en gaat naar Bonn om er aan de Friedrich-Wilhelm-Universität medicijnen te studeren. Opnieuw komt ze in contact met Wilhelm Neusz, die er professor is geworden. Met hem spreekt ze over haar mogelijk toetreden tot de Kerk. Hij geeft haar enkele godsdienstlessen.

Van oktober 1925 tot 1927

studeert zij in München. In een brief van 18 september 1927 aan professor Neusz geeft ze blijk van grote twijfels over de vraag of zij katholiek wil worden. Zij is de kerk dankbaar dat zij haar God heeft doen kennen. Toch ziet zij in dat het niet voldoende is God te kennen. Zij schrijft: *'Men moet God altijd weer zoeken, anders verliest men Hem'* (Prégardier in Moll 309).

In 1929 komt ze terug naar Bonn om haar laatste examens af te leggen.

In april 1933

promoveert zij in München op een proefschrift over een dermatologisch onderwerp.



Na haar promotie wordt zij zo ziek dat zij in levensgevaar komt te verkeren. Ondanks haar zwakke gezondheid geneest ze en neemt opnieuw contact op met professor Neusz. Deze verwijst haar voor het volgen van godsdienstles en voorbereiding op haar doopsel naar dr. Josef Könn, pastoor van de parochie van Maria Tenhemelopneming in Köln.

Op 15 augustus 1933 doopt professor Neusz de 29-jarige Lisamaria in de kapel van het Malteserziekenhuis in Bonn.

Najaar 1933

gaat Lisamaria opnieuw naar München en wordt er wetenschappelijk assistente aan de universiteit.

In 1933

komen de nazi's aan de nacht met funeste invloed o.a. op de universiteiten.

Op 24 november 1933 wordt het professor Emil Meirowsky verboden om colleges te geven.

In februari 1936 worden hem zijn academische titels ontnomen.

In 1938 wordt hem verboden zijn beroep uit te oefenen. (Mohr/Prégardier 197, in Moll 310).

Als in 1934 de nazi's het wetenschappelijk werk van Lisamaria beperken vertrekt ze naar Rome en studeert medicijnen. Ze promoveert voor de tweede keer, waarschijnlijk op een kinderziekte, want zij wordt vaak als kinderarts aangeduid.

1934 of later

ontmoet Lisamaria Meirowsky in Rome de uit Duitsland gevluchte dominicaan Franziscus Stratmann, O.P. (1883-1971). Hij wil een congregatie van dominicanessen stichten met de naam: 'Pax Christi in regno Dei'. (Vrede van Christus in het koninkrijk van God). Kortweg 'Dominicanessen van Christus Koning'.

Dit idee is, vermoed ik, geïnspireerd door de encycliek *Quas Primas* (over Christus Koning) van paus Pius XI op 11 december 1926. Denzinger 2194.

Pater Stratmann, O.P. vertelt haar over zijn plan.

Lisamaria besluit hieraan mee te werken. Stratmann typeert Lisamaria als 'een kinderlijk vrome ziel, die in geloof, hoop en liefde veel 'geboren' katholieken overtreft.' Stratmann in *Als een brandende toorts*. 207.

1934 of later

wordt dr. Lisamaria Meirowsky in de cel bij de kerk San-

ta Sabina in Rome, waarin de heilige Dominicus heeft geleefd, ingekleed als derde-ordeling van de heilige Dominicus. Zij krijgt de naam Maria Magdalena Dominica (Mohr/ Prégardier, in Moll 310).

In 1938

gaan pater Stratmann, O.P. en Lisamaria naar Utrecht. Zij willen zich er inzetten voor de opvang van Joden die uit het machtsgebied van de nazi's zijn gevlucht.

Hiervoor bestaat een fonds, gesticht door Prof Dr Josef Ignaz Julius Maria Schmutzer. Hij wordt geboren in Wien (11.11.1882) en groeit op in Nederlands-Indië. Hij verhuist met zijn ouders naar Nederland en promoveert in 1910 in Delft in de geologie (mijnbouwkunde).

In 1930 wordt Schmutzer benoemd tot hoogleraar **kristallografie**, **mineralogie** en **petrologie** aan de Universiteit te Utrecht en sticht een fonds ter ondersteuning van Joden, gevlucht uit de machtsgebieden van de nazi's. (Zie Wikipedia, s.v. Schmutzer)

Op 10 mei 1940

vallen Duitse troepen Nederland binnen en moeten Stratmann en dr Meirowsky onderduiken. Dr Stratmann vindt onderdak in een Belgisch dominicanessenklooster. Lisamaria wordt op 14 augustus 1940 liefdevol opgenomen door de zusters Trappistinnen van de abdij Onze Lieve Vrouw van Koningsoord in Berkel-Enschot en mag wonen in het poorthuis.

Ze maakt zich er nuttig als portierster, arts en verpleegster. Tevens werkt ze mee in de tuin. (*Als een brandende toorts* 160; Mohr/Prégardier, 199).

Deze abdij is in 2009 verlaten door het vertrek van de zusters naar een nieuw gebouwde abdij te Oosterbeek bij Arnhem.

1942

Zondag 2 augustus 1942

volgt in alle vroegte de arrestatie van Lisamaria Meirowsky in Berkel-Enschot en de katholiek geworden joodse Trappistinnen Hedwigis en Maria -Theresia Löb.

Uit Tilburg een omgeving komen in de avond van 2 augustus 16 katholieke Joden in Kamp Amersfoort aan (Kempner 105).

Op de lijst, die op 4 augustus wordt opgemaakt, staat Lisamaria Meirowsky op nummer 26 na de twee zussen Löb en vóór de 3 broers Löb (Kempner 108).

Dinsdag 4 augustus

worden de gevangenen van Kamp Amersfoort naar Kamp Westerbork overgebracht en toegevoegd in barak 36 waar andere katholieke Joden zijn gehuisvest. (Prégardier in Moll 142).

Lisamaria wordt als medisch deskundige ingezet bij de zorg. Zij is gekleed als verpleegster met een Rode-Kruis-band om de arm.

Op woensdag 5 augustus

stuurt ze aan de gemeenschap in Berkel-Enschot een telegram, een postkaart en een briefje. Zij vraagt door een bode spullen te brengen voor de verpleging etc. Ook voedselbonnen, geboorte- en doopbewijzen. Voor haar geestelijk leven vraagt ze lectuur: het Dominicaans Brevier, het Missale Romanum, en het Manuale Christianum en andere werken.

Van 14 augustus 1940 tot 6 augustus 1942 blijft Lisamaria met Stratmann in contact via een klooster in het Belgische Lier.

Op 6 augustus 1942

schrijft ze een brief aan pater Stratmann die hij 9 augustus ontvangt.

In deze brief vertelt ze een verhaaltje, waaruit haar bereidheid spreekt om te lijden en ook om plaatsvervangend voor anderen lijden te aanvaarden. Zij vertelt:

'Bij het begin van de oorlog las ik een kort, maar echt gebeurd verhaal. Een oude boer, die een gepassioneerde roker was en wiens enige zoon aan het front was, legde zijn pijpje in de kast. Hij wilde met dit offer, samen met zijn gebeden, God smeken het leven van zijn zoon te behouden.

Al na korte tijd kwam het bericht, dat zijn zoon als eerste in zijn compagnie was gesneuveld. Toen men opperde, dat zijn offer nu toch voor niets was geweest en dat God hem niet had verhoord, antwoordde hij vol geloof: 'Ik ben er zeker van dat de lieve God mijn offer heeft aangenomen omdat hij mijn jongen heeft geholpen goed en heilig te sterven.

En nu'- zo ging de boer verder - 'wil ik mijn pijpje voor de duur van de oorlog niet meer aanraken en voor een andere ziel dit offer brengen.' (Stratmann: *Verbannung* 253-254).

Donderdag 6 augustus

schrijft ze een indrukwekkende afscheidsbrief aan haar vroegere biechtvader pater Mathias Frehe, O.P. (1890-1967). (Stratmann: *Verbannung* 194).

AFSCHEIDSBRIEF AAN PATER FREHE.

De brief van Lisamaria Meirowsky aan pater Frehe, O.P. is bewaard *Warsage* (1967). Pp. 208-209.

Transfiguratio 6 augustus 1942

U weet wel, dat wij hier zijn en ons vertrek naar Polen afwachten. Morgenvoormiddag gaat het verder. Bij mij zijn twee trappistinnen, twee paters en een lekenbroeder van de abdij. Zondagmorgen zijn we allen vroeg gehaald en naar het kamp Amersfoort getransporteerd. En dinsdag – 4 augustus - op het feest van onze H. Vader Dominicus naar Westerbork bij Hooghalen gestuurd. Ik weet, goede Pater, dat U in alles en met ons allen meeleeft.

Ook uw geestelijk kind, Zuster Judith, is hier, evenals de karmelites {Edith Stein} uit Echt, die ik destijds in Amsterdam trof.

Juist daarom wil ik U een laatste groet zenden en U zeggen dat ik vol vertrouwen ben en geheel overgegeven aan Gods Heilige Wil. Meer nog: ik beschouw het als een genade en een uitverkiezing onder deze omstandigheden weg te moeten en zo borg te staan voor het

woord van onze Vaders en Herders in Christus. {Dit heeft betrekking op het protest van de bisschoppen}.

Is ons lijden ook wat groter geworden, de ontvangen genade van God is dubbel zo groot en een heerlijke kroon is ons bereid in de hemel.

Verheugt U met mij, ik ga met moed, vertrouwen en vreugde – zo ook de religieuzen die met mij samen zijn Wij mogen getuigenis afleggen voor Jezus en met onze bisschoppen getuigen voor de Waarheid.

Wij gaan als kinderen van onze Moeder de Heilige Kerk; ons lijden willen wij verenigen met het lijden van onze Koning, Verlosser en Bruidegom. Het opofferen voor de bekering van velen, voor de Joden, voor hen die ons vervolgen, en zo bovenal bijdragen voor de vrede in het Rijk van Christus.

Voor het geval dat ik het niet meer overleef, wilt U wel de goedheid hebben, later aan mijn geliefde ouders en broers te schrijven dat het offer van mijn leven voor hen was. Moge God aan hen het licht van het geloof schenken, eeuwig en tijdelijk geluk, wanneer dat Zijn Wil is.

Brengt U hun allen mijn liefde en dankbaarheid over en zeg hun dat ik om hun vergeving bid voor al het verkeerde en het leed, dat ik hen misschien aandeed.

Vertelt u ook aan hen, dat de zusters van mijn moeder en de twee zussen van mijn vader vol geloof en vertrouwen en overgave naar de kampen van Polen vertrokken zijn.

Groet U ook mijn schoonzus en mijn kleine nichtjes; ik bid met heel mijn hart voor haar ziel.

Ik behoef U niet veel te zeggen over mijn geestelijke vader, Pater Franziskus Stratmann, O.P. Hij zal er kalm onder kunnen blijven, wanneer hij hoort, dat ik blij ben, dit schone offer te mogen brengen, dat ik bij voorbaat alles aanneem, wat er nog aan lijden komen kan en het als een brandoffer van liefde opdraag aan de Allerheiligste Drievuldigheid om in vereniging met mijn Verlosser en Bruidegom te aanbidden, te loven en te danken voor

alle genaden, om te boeten voor al onze zonden en die van anderen en een zalig einde af te smeken voor ons en allen aan wie God dit schenken wil.

Voor de vrede met God, de vrede op aarde en de uitbreiding van het Rijk van Jezus door Maria.

Zegt U aan die goede en zo lieve Vader, dat hij niet bedreefd moet zijn, maar integendeel God met mij moet danken en met mij een jubelend *Magnificat* moet zingen.

Het werk, dat wij samen begonnen zijn, zal tot stand komen, wanneer, waar en zoals God het wil. En ik zal er op deze manier het ijverigste en het beste aan meewerken. Hetzij door mijn gering lijden en dat is toch niets in vergelijking met de eeuwigheid van geluk, dat ons wacht, hetzij door mijn hulp van Boven, vanwaar ik hem steeds terzijde zal staan.

(Nu hebben wij niet eens de Heilige Mis en de Heilige Communie meer, dat is het ergste. Maar wanneer Jezus het niet wil, wil ik het ook niet. Hij woont in mijn hart en gaat met ons mee en geeft mij kracht. Hij is mijn kracht en mijn vrede.

In Jezus en Maria. Uw zuster Maria Magdalena Domini-
ca ---

{Haar naam in de Derde Orde van de H. Dominicus}.

Op een apart briefje staat nog 'Zou U het ingeslotene (?) aan onze geliefde aartsbisschop de Jong willen sturen? Wij zijn blij hem te mogen helpen met ons offer. Hij moet zich niet ongerust maken en nooit denken, dat het ons spijt.'

Tot zover de brief.

Geautoriseerde vertaling van *Eine Todesgefahrerin Edith Steins*. In *Gottesfreund*, november 1967.

Op vrijdag 7 augustus 1942 wordt dr. Lisamaria Meirovsky in transport 8 van 989 personen, in de groep Edith Stein naar Auschwitz vervoerd.

Op deze vrijdag 7 augustus komen de gevraagde spullen in Westerbork aan. Dr Meirovsky is al gedeporteerd.

Direct bij aankomst in Auschwitz-Birkenau, waarschijnlijk op zondag 9 augustus, wordt het merendeel van de groep religieuzen, ook Lisamaria Meirovsky, in de gaskamer gedood en in een massagraf begraven. Hamans 605.

Op zondag 9 augustus ontvangt Stratmann Lisamaria's brief.

=====

De familie Meirovsky.

Haar broer Max-Arnold wordt zoals zijn vader medicus. Hij vlucht vóór de oorlog naar de Verenigde Staten en vestigt zich in Santa Barbara (mededeling van dr. Marion Widmann. Rheinisches Landesmuseum te Bonn).

In 1938 of 1939 vluchten Lisamaria's ouders met hun zoon Werner naar Engeland.

In 1947 vertrekken zij naar de Verenigde Staten.

ERKENNING ALS MARELARES IN 2014

Het aartsbisdom Köln erkent in 2014 Lisamaria Meirovsky als martelares. Leerlingen van een Keuls gymnasium leggen voor haar woonhuis in Köln-Lindenthal, Fürst-Pückerdstrasse 42, een 'Stolperstein'.

De Stolperstein, de 'struikelsteen'.

Dit is een project van de Duitse kunstenaar Gunter Demnig (1947, Berlijn).

Hij brengt sinds 1994 gedenktekens aan vóór de huizen van mensen die door de nazi's zijn verdreven, gedeporteerd, vermoord of tot zelfmoord gedreven zijn.

Hij noemt ze 'struikelsteen'



omdat je erover struikelt met je hoofd en je hart. Eind 2014 had Demnig al 50.000 Stolpersteine geplaatst in meer dan duizend steden en dorpen. Wikipedia

**ONS MENSELIJK BESTAAN KENT GEEN
VOLMAAKT GLUK; OOK GEEN VOLMAAKT ONGELUK.**

Primo levi (1919-1987) is geboren in een Joodse familie in Turijn en studeerde af in de scheikunde aan de Universiteit te Turijn, waar hij werkt in het laboratorium. Tijdens de tweede wereldoorlog is hij lid van een verzetsgroep en wordt op 13 december 1943 opgepakt en naar het doorgangskamp Fossoli (Italië) gedeporteerd. Van daaruit wordt hij met anderen gedeporteerd naar Auschwitz en komt terecht in het werkkamp Monowitz waar rubber wordt gemaakt en het cyklon-B gas. Hij overleeft de Holocaust en schrijft erover, o.a. in *Is dit een mens. P. 16.*

'Iedereen ontdekt vroeg of minder vroeg in zijn leven dat het volmaakte geluk onbereikbaar is; maar weinigen staan stil bij de tegenovergestelde gedachte, dat hetzelfde geldt voor het volmaakte ongeluk.

De krachten die zich tegen de verwezenlijking van die beide uitersten verzetten zijn van dezelfde aard: Ze komen voort uit onze menselijke staat, die niets verdraagt dat oneindig is.

Onze altijd onvoldoende kennis van de toekomst verzet zich er tegen: in het ene geval noemen we het hoop en in het andere ongewisheid over de dag van morgen;

onze zekerheid van de dood, die aan elke vreugde, maar ook aan elk lijden, een grens stelt;

onze onvermijdelijke materiële zorgen, die een duurzaam geluk in de weg staan, maar ook aanhoudend onze aandacht afleiden van het ongeluk, dat op ons drukt en ons besef daarvan fragmentarisch en daarmee draaglijk maakt.'

In dit boek *Is dit een mens* is te lezen hoe de SS in het mannenwerkkamp Auschwitz-Monowitz de persoonlijkheid van gevangenen vernietigt. Levi beschrijft in het laatste hoofdstuk *Kroniek van tien dagen* (p. 175-203) het einde van het vernietigingskamp Auschwitz op 27 januari 1945 met de bevrijding door het Rode Leger.

Antwoord op vraag 2:

WIE IS EEN BLOEDGETUIGE VAN CHRISTUS?

Hierbij een beschouwing van Hamans & Mesters (2008). Pp. 509-510, soms samengevat en een enkele toevoeging.

De vraagstelling.

'Van meerdere kanten is de vraag gesteld of de katholiek geworden joden, die op 2 augustus 1942 werden opgepakt en voor een groot deel op 9 augustus in Auschwitz-Birkenau werden vermoord, wel in het boek van de bloedgetuigen van de twintigste eeuw opgenomen horen te zijn?

Antwoord: neen.

Sommigen beantwoorden deze vraag negatief. Zij menen met recht dat de nazi's besloten hadden dat alle joden vermoord moesten worden en dat de joden die katholiek zijn geworden daarvan niet waren uitgezonderd.

De katholieke joden werden vermoord niet omdat zij katholiek waren, maar omdat ze jood waren.

Geen recht aan de werkelijkheid.

Deze argumentatie doet niet geheel recht aan de werkelijkheid.

Het kan wel waar zijn dat de katholieke joden ook zonder het protesttelegram van o.a. de Nederlandse bisschoppen tegen de gedwongen tewerkstelling van jongens en mannen en de vervolging van

Joden vermoord zijn. Toch vormen zij om meerdere redenen een afzonderlijke groep:

- **Tot hun arrestatie werd formeel besloten op maandagmorgen 27 juli 1942 door Seyss-Inquart, Rauter en Christiansen in Den Haag.**
- **Het was een represaillemaatregel tegen de bisschoppen die zich voor humaniteit (barmhartigheid) inzetten.**

Dit werd door regeringscommissaris Schmidt op de dag van de arrestatie publiek gemaakt: *'Zij werden gevangen genomen omdat de bisschoppen in het Herderlijk Schrijven van 26 juli protesteerden tegen het deporteren van joden.'*

Uit het feit dat Edith Stein als martelares zalig –'en heilig is verklaard, blijkt dat de hoogste leiding van de kerk in haar dood een marteldood voor het geloof van de kerk ziet. Haar lotgenoten van 2 augustus 1942 deelden in haar dood als jood én als katholiek maar werden niet genoemd.

Zij stierven voor de vrijheid van het katholieke en christelijke geloof, voor de moraal die daarbij hoort en omdat zij de menselijkheid verdedigden en verkondigden.

De katholieken geworden waren niet, zoals veel diplomaten of politici, bereid tot het sluiten van een compromis. Zij accepteerden geen vergelijk waarin God en geloof iets werd toegestaan en de mensen een stuk ruimte voor eigen overtuiging bewaarden.

Het martelaarschap van deze groep begint bij een compromisloos aansluiten bij wat God wil, bij geloof en kerk. Zij hielden vol tot in de dood.

Breek met gezin, familie.

De katholieken geworden joden hadden al een geschiedenis met God en de Kerk achter de rug, voordat zij op 9 augustus 1942 hun leven ter be-

schikking stelden.

In menige biografie komt voor dat de betreffende persoon katholiek werd en dat daardoor een breuk ontstond met zijn of haar gezin of familie.

Zo is het met Edith en Rosa Stein, Mirjam Michaelis, Louise Löwenfels. Zuster Judith Henriette Mendes da Costa wordt een vreemde in haar ouderlijk huis.

**Tot aan de grenzen
van hun psychische rekbaarheid.**

Meerderen raakten omwille van het geloof aan de grenzen van hun psychische rekbaarheid.

Als katholiek kregen ze niet altijd de kans hun capaciteiten in te zetten, omdat ze door de druk van de omstandigheden verzwakt waren of omdat men hen als jood enigszins voor de publieke reacties van de bezetter en Nederlandse antisemieten wilde beschermen.

Soms waren deze Joden zozeer aan het einde van hun krachten, dat zij er in hun leven als katholiek nadelen van bleven ondervinden.

Alice Reis kwam in een psychiatrische inrichting terecht en kon in haar congregatie en in de Karmel van Nijmegen niet meer als religieuze worden aangenomen.

Ruth Kantorowicz kon vanwege haar zwakke gestel niet worden toegelaten tot de Karmel van Maastricht.

Conclusie.

Compromisloze trouw aan hun roeping kenmerkt de katholieke Joden die op 9 augustus 1942 in de gaskamer van Auschwitz-Birkenau werden vermoord omwille van hun geloof in Jezus Christus als de Messias (Verlosser) en zijn kerk.'

KERKELIJKE ERKENNING VAN DE SLACHTOFFERS.

Ook Zuster Judith Henriette Mendes da Costa, O.P. wordt als slachtoffer van represaille en uit wraak op

zondag 2 augustus 1942 gearresteerd en op 3 augustus gedeporteerd naar doorgangskamp Westerbork. Zij ontmoet daar op dinsdagmiddag 4 augustus Edith en Rosa Stein.

Haar deportatie naar Auschwitz wordt uitgesteld omdat zij vier Portugese joodse grootouders heeft. Ze blijft wel 'op de lijst' staan. Opnieuw gearresteerd op dinsdag 2 februari 1944 wordt zij, na verblijf in Westerbork en Theresienstadt, in Auschwitz-Birkenau vergast op vrijdag 7 juli 1944

Erkenning?

Hamans & Mesters (2008) nemen in hun boek, p. 15, een citaat op van de canonicus Prosper Lambertini (1675-1758)

met criteria waaraan tegelijk moet worden voldaan voor een zalig-heiligverklaring als martelaar / martelares:

- 1. Er moet sprake zijn van een gewelddadige dood (martyrium materialiter).**
- 2. Er moet sprake zijn van haat tegen geloof of kerk bij de vervolgers (martyrium formaliter ex parte tyranni).**

Deze omschrijving kadert het leven van Zuster Judith. Daarom is zij ook opgenomen en beschreven in het werk van Hamans (2008) als bloedgetuige. Pp. 625-634.

Haar voordragen voor een officiële kerkelijke erkenning mag natuurlijk.

Maar door deze kerkelijke erkenning wordt ze uitgetild boven de groep van de katholieke Joden die hetzelfde lot ondergingen.

Ik denk dat ze zo'n verheffing niet op prijs stelt.

Literatuur en illustraties.

Beijer, Dorry de (2015) *Lisamaria Meirowsky*. Domini-caans Nederland. Nieuwsbrief 7 mei 2015

Hamans, P. & G. Mesters (2008) *Getuigen voor Christus*. Rooms-Katholieke bloedgetuigen uit Nederland in de twintigste eeuw. Den Bosch: Nationale raad voor liturgie. Lisamaria Meirovsky pp. 601-607; Judith (Henriette) Mendes da Costa pp. 625-634.

Heemskerk, Willem (2005). *De Heilige Edith Stein en haar tijd*. Sittard: Stichting Charles Beltjens. Hij geeft in dit boek een overzicht hoe het proces tot zaligverklaring van Edith Stein is verlopen. Pp. 130-138.

Levi, Primo (2015³²). *Is dit een mens*. Vertaling van *Se queste è un uomo*. (1958). Nederlandse vertaling door Frida De Matteis-Vogels. Amsterdam: J.M. Meulenhoff bv

**Moll, Helmut (Hrsg. 2014). *Zeugen für Christus. Das deutsche Martyrologium des 20. Jahr hunderts. 6*, erweiterte und aktualisierte Auflage. Paderborn: Schöningh.
Het leven van Lisamaria Meirovsky, O.P. Pp. 309-312.**

Prégardier, Elisabeth & Mohr, Anne (Hrsg.) (1995). *Passion im August - Edith Stein und Gefährtinnen: Weg in Tod und Auferstehung*. Annweiler: Plöger Verlag.

Tetzlaff, Walter (1982). *2000 Kurzbiographien bedeutender deutscher Juden des 20. Jahr hunderts*. Lindhorst: Askani

Warsage, J. de (1967). *Als een brandende toorts*. Documentaire Getuigenissen over Dr. Edith Stein (Zr. Teresia Benedicta a Cruce) en medeslachtoffers. Steyl: Drukkerij van het Missiehuis Steyl (3665).

Illustraties

Portret Lisamaria Meirovsky.

Hamans (2008).Bewerking Dorry de Beijer.

Stolperstein: Wikipedia. Bewerking: Dorry de Beijer.

International Holocaust Remembrance day

Holocaust Memorial Day.

Kofi Annan, toenmalig secretaris-generaal van de Verenigde Naties, riep in 2005 '27 januari' uit tot de internationale herdenkingsdag: Holocaust Memorial Day. Op deze dag worden de slachtoffers van de Holocaust en de bevrijding van het nazivernietigingskamp Auschwitz door het Rode Leger op 27 januari 1945 wereldwijd herdacht.

Nederland herdenkt jaarlijks deze dag op de laatste zondag van januari bij het monument 'Gebroken spiegels' van Jan Wolkers - gemaakt in 1973 –, sinds 1993 in het Wertheimpark aan de Plantage Middenlaan te Amsterdam.

Het kunstwerk bestaat uit zes gebroken spiegels, die de lucht weerspiegelen.

Tekst van Jan Wolkers:

***De hemel blijft voorgoed geschonden.
Het is een godsgruwelijke aanslag
op alles waar een mens voor staat.***

O.a. Wikipedia